

O nejlepším státě

XXII. O ctižádostivosti

In: Bernard Bolzano (author); Martin Jašek (other): O nejlepším státě. (Czech). Plzeň: M. Jašek, 1934. pp. 184--189.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/400047>

Terms of use:

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

KAPITOLA XXII.

O CTIŽÁDOSTIVOSTI.

[JAK ŘÍDITI A JAK USPOKOJOVATI TENTO PUD.]

A. SÍLA A VÝZNAM TOHOTO PUDU. STÁT NEMÁ TUDIŽ ZANE-
DBATI JEHO ŘÍZENÍ. — B. CHYBNÉ A SPRÁVNÉ PŘEDSTAVY
O CTI A SLÁVĚ. VLIV STÁTU NA VEŘEJNÉ MÍNĚNÍ. — C. ZÁVA-
DY DALŠÍ: VYSOKÁ MÍSTA A ÚŘADY VE STÁTĚ, CO BUDÍ NA-
MNOZE TOUHU PO NICH? VĚDOMÍ SKUTEČNĚ ZPŮSOBILOSTI
VLASTNÍ ČI TOUHA PO CTI A HMOTNÝCH VÝHODÁCH? JAK
UPRAVITI TYTO POMĚRY? [PLATY ÚŘEDNICKÉ, TITULATU-
RY.]. — D. O ÚCTĚ K ŽENÁM A K STÁŘÍ.

1. Síla cti-
žádostivosti.

Jeden z *nejmocnějších pudů* v přirozeném založení člověka — z pudů, jež při *dobřím vedení* způsobují zrovna tolik *dobrého*, kolik *zla* jim padá na vrub při *nehodném vedení* — jest *pud po cti*, jest touha, aby člověk *vynikl*¹⁾.

Na štěstí lze dosáhnouti *pouhou výchovou* u tohoto pudu *nepoměrně více* než u pudů ostatních.

Vždyť už *síla* oné touhy, kterou po cti prahneme, závisí hlavně na *výchově* — na tom, zda a *jak* nám byla *vštípena*.

Ještě víc však na výchově záleží, jde-li o to, zdali *v tom* či *onom slávu hledáme*, takže možno způsobiti výchovou, že dnes *hanbu* zřime v tom, čím včera jsme se ještě *chlubili* — ovšem i *naopak*.

2. Dva úko-
ly státu.

Zřejmo tedy, že stát zřízený účelně *nezanedbá těchto vlivů výchovy* a užije jich [v obou naznačených směrech].

¹⁾ Zajisté! Srv. *předmluvu překladatelovu*, str. XXIV. a poznámky k ní [XXIV., 27].

Budeme se tedy jednak snažiti, aby se pud tento u každého *vskutku probudil*, brániti však také tomu, aby u nikoho *nezmohutněl* tak, že by potlačoval všechny jiné pudy, že by způsobil, že pak člověk opovrhá každým jiným štěstím, neleká se *zločinů*, jen když jimi vede (podle jeho zdání) *cesta* — ke *slávě*²⁾).

V čem zá-
leží?

Daleko však úsilněji se snažme vštípiti dorostu občanstva *správné pojmy o tom, co jest čest* a co jest *ctné*, v čem *pravá sláva* záleží.

Tak pošetilé pojmy o *cti*, o *slávě*, jaké trpí *dnešní zřízení*, na př. že jest v tom něco čestného, když někdo »*zlomí rekord*« [docela i] v *jídle* nebo *pití*, v *rozmařilém, přepychovém životě*, že někdo nabyl *jakkoliv*, a třeba jenom *dědictvím*, většího *majetku*, že někdo není v žádné z rozmanitých *výstředností* nováčkem, že bůh ví pro co *hazarduje životem* — bláznovství taková, doufejme, budou sotva podle jména známá^{2a)}).

Chyběné
ideály
naší dnešní
mládeže!

Ve státě zařízeném účelně bude kde kdo věděti, že tomu, kdo chce žíti *se ctí*, třeba, aby *aspoň budil zdání*, že žije *prostě, střídmě*, že má *zásluhy* o lidstvo, že spotřebuje *málo pro sebe* a že mnohem více koná pro dobro a blaho *jiných* a pod.

Že naproti tomu sama *zámožnost*, a zvláště tam, kde se jí dobře užívá, bude jenom *ke cti* občana, k tomu důvody jsou na snadě. Vždyť nebude lze:

3. O zámož-
nosti.

²⁾ Herostratové dob starších i doby — *moderní*! Srv. dodatečně poznámky.

^{2a)} Sic! Srv. poznámky k překladu!

Jest
zámožnost
sama v sobě
sociálním
zlem?

a) v tomto [našem] státě dojít zámožnosti *náhodou* — *dědictvím* třeba³⁾ — nýbrž pouze *vlastním přičiněním*; bude tudíž její podmínkou a předpokladem obzvláštní *píle, dovednost a výkonnost*^{3a)};

b) zámožnější dále bude moci prokázati jiným snáze tu či onu úsluhu — na př. vypomoci *peněžně* (ovšem pouze *prostřednictvím státu*)^{3b)};

c) konečně i *stát* od něho více získává: platíť jednak *více daní*⁴⁾, jednak zanechává státu — *větší pozůstalost po smrti*⁵⁾.

Kdy tomu
tak není?

Námítka, že čím více majetku má jeden, tím ho *méně* mohou míti *druzí*, platí ovšem i ve státě zařízeném účelně. Ježto však tu jmění jednotlivce nemůže být *nikdy příliš veliké*⁶⁾, nepadá námítka tato tolik na váhu, aby vyvážila zcela to, co právě uvedeno. Arciť bude třeba míti za to⁷⁾, že jen ten majetku *čestně* užívá, kdo jsa zámožnější sám si — aspoň zčásti — hradí *výživu svých dětí*⁸⁾, kdo se *platu* nebo *odměny*, na niž má nárok od státu (za tu či onu [třeba zvláštní] službu) buďto zcela nebo aspoň z části *odřídá* (ve prospěch státu), kdo platí *dobrovolnou daň* a pod.⁹⁾.

3) Str. 116 a nn.! [IX. a X. »zákon majetkový«!].

3a) Jest tedy v Bolzanově státě »*mzda pro každého stejná*«? [Předmluva překladatelova str. XXII.—XXIII. a dodatečné poznámky!]

3b) VIII. tak řeč. »zákon majetkový«. [Obchody peněžní, str. 115 a n.].

4) Kap. XXVI.!

5) Tamtéž a v kap. X. [IX. a X. »zákon majetkový«].

6) jak to plyne z kap. X.!

7) t. j., bude třeba v tomto směru *působiti na veřejné mínění!*

8) Kap. XXVI.

9) Tamtéž str. 202.

Stát však nepečujž jen o to, aby o cti *správné názory* se šířily, nýbrž také, aby všechna jeho zařízení byla upravena *v duchu* těchto názorů.

4) Úřady
částojenství
ve státě.

Nepřiznávejž tedy nároků na *pocty*, na jakékoli jejich *projevy* žádnému z občanů, pokud nárok není opřen o *nejsprávnější pojmy* o tom, co jest *hodno cti* a co jest — *opravdová zásluha*.

Buď prohlášeno tedy ústavou, že žádný občan pouze z toho, že mu bylo svěřeno nějaké *významnější místo* ve státě, některý z [*vyšších*] *úřadů*, nesmí dovozovat *z toho* — [opakujme:) *jenom z toho* — nároků na *pocty*, na jakékoliv jejich *projevy*.

Vždyť z toho, že mu svěřen úřad, ještě neplyne, že jest i — *hoden* toho úřadu, což *jedině si úcty zaslouží*. Ostatně úcty *upřímné* nemožno *naříditi*, dostane se jí však každému, když *uznají se* jeho *zásluhy*. Projevy úcty *na rozkaz*, projevy *vnější, vynucené*, člověka rozumného beztak ani *netěší*^{9a)}.

Zásady
demokratického
státu.

Myslím pak a odvažuji se i tvrditi, že bude-li se těchto zásad šetřiti a stane-li se skutkem také to, co pravím výše o *úpravě platů úřednických*¹⁰⁾, o platech rozmanitých *vyšších činitelů* ve státě, budou-li odstraněny zvrácenosti dnešních zřízení v té příčině^{10a)}, že vzejde z toho *nedozírně mnoho dobrého*.

Nebude-li tedy dostávati občan *tím většího platu*, čím *vyšší úřad* nebo jakoukoliv z jiných *důležitých*

9a) Co tím míní spisovatel, o jaké *vnější, vynucené projevy* tu běží [»Äussere Achtungsbezeugungen, welche nur erfolgen würden, weil sie befohlen worden sind«], spisovatel nikde *nevykládá určitěji*. Snad tedy míní pouze to, o čem mluví v kap. XXVII. [str. 226].

¹⁰⁾ v kap. X. [str. 126 a nn.] a v kap. XII.

^{10a)} Tamtéž str. 144 [a předm. *překladatelova*, str. XXII.].

funkcí zastává a nebude-li směti podle toho žádati i *větších poct, projevů úcty, odpadne i nejsilnější popud* k tomu, by se *ucházeli o ty funkce* nebo *úřady*, kdo na ně — *vůbec nestačí*.

Důsledky
oněch
zásad.

Nebudou se potom *tlačiti* na tato právě *nejdůležitější místa* ti, kdo tak činí pro *plat*, prostě jenom ze *zjistnosti* nebo také někdy *z marnivosti*, nýbrž jenom ti, kdož doufají, že místo budou spravovati s *pochvalou*.

Budou-li však *nejdůležitější úřady* a *funkce* zastávány lidmi vhodnými, bude to jen *šťastím* pro celek¹¹⁾.

Buďtež tedy odstraňovány i *titulatury*, t. j. oslovení a jmenování úředníka nebo »*hodnostáře*«
5. Titulatury. podle úřadu či funkce, kterou zastává, jak se toho právě užívá k projevům úcty. a jaké se dávají, aby byl někdo *odměněn*; to budiž *zakázáno zákonem*.

Nebud' ani dovoleno, aby někdo *název úřadu* či *funkce*, kterou zastává, připojoval ke jménu, leč by šlo o odlišení občanů *stejného jména* nebo *jinak bylo by zdůvodněno*, proč se právě jeho jméno zde či onde uvádí¹²⁾.

6. Úcta
k ženě a
stáří.

Jediný jen rozdíl v »*hodnosti*« a *důstojnosti* by měl, myslím, stát sám [nejen trpěti, ale i] *naříditi*: rozdíl totiž v tom, že z několika lidí, majících *jinak stejně oprávněný nárok* na jednu a tutěž věc, má

¹¹⁾ *Předmluva překladatelova*, str. XXI.! [Že se tu ostatně opakují myšlenky vyslovené již v jiných kapitolách, v nichž byly vysloveny dokonce i *zřetelněji* a *přesvědčivěji*, netřeba dodávati.]

¹²⁾ Poznámky k překladu!

býti dána *přednost ženě* mezi uchazeči *nestejného* pohlaví, *staršímu* pak uchazeči při *stejnosti* pohlaví.

Dávati *přednost ženám* káže zřetel k větší [poměrné] jich slabosti a k bolestem, jimiž toto pohlaví jest stíženo — k slabosti a bolestem, jež ladí každého, kdo [opravdu jest] *muž*, vždy *k soucitu* a vyzývají *k ochraně*.

Důvody
k ní.

Dávati *přednost věku* člověka, toť přirozený důsledek [obecného] předpokladu, že ten, kdo déle žil, si získal — *větší zásluhy*.

Z toho však již plyne, že oné přednosti netřeba skýtat ženě před mužem již *v jejím mládí, od dětství*, nýbrž teprve, až *dospěje*, jakož konečně, že se tato povinnost (dávati přednost ženě) nevztahuje na *starce*.

Stařec mějž vždy *přednost* [před mladšími] i — *před ženou*.

Pokud se týká dětí, *mládeže*, a toho, jak si mají *vésti navzájem*, jest patrné, že od dětství je provedeme k tomu, aby činili, co vidí u starších.

7. Děti
mládež.

Hoch si tedy zvykej již od mládí *jisté pozornosti, dvornosti a ústupnosti k ženě*, a to již i — *k ženě-dítěti*¹³⁾.

¹³⁾ »Kleinigkeitskrämerei« ? Srv. *dodatečné poznámky!*